

8311

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

ÖSTERGÖTLAND

Dro them

Karlsson, Emilia, 1935

Svar på ULMA:s frågelista 14 Bin och
biskötsel

18 bl.4:o

8311

Exc. för ordreg.i okt.1944
av H.Gustavson.

Exc OSD

Gravskat 9/5-35 P. Anderson.

Svar på Landsmålsarkivets frågelista 14
Bin och Biskötsel.

n.r. 1

Drothem

70 a 80 talet

En bistock, som va övervintren, feck en
si te om vävra, när sola börje skine, lag dags
mäja på, så läcke där ut bina förtidit, di satt en
läm för, å skygge för solmasa, halmkupera
hadde store katte, utå långhalm, som va
hopbinnen bare i toppen, å trädde över kupa
å hatten hängde ner över botten, män då va
ingen ypning framför flustart, utan
hängde like tjockt runtersikring kupa.
— när ett å annat bi sökte sej ut, förstog
en att di krickni te u vaba å ville ut å
rense sej. di drog isär halmem mitt för flu
start, då flög en del bi ut, di hadde mä sej små
brune khutte som di släppte på marka, när då va små
syntes då så vöh, när då va barmark säjen barre att
bina flög ut å in män inte långt bort.

Landsmålsarkivet, Uppsala 8311
E. Karlsson. 1935. DROTHEM

ÖGL.

Frgl. 14

ka bina väl vakni u vaha, vill di ka äte, en L.
får si te att di inte svältter ihjäl, ä di vakne
sitter di allri stille, utan går sakti som en jämn
ström, lite vridet oppifrån ä ner, om di då får på-
socker i ett brännvinsglas, överbunnet mä en ghes
lapp, ä stjäkpt opp ä ner, en tar dän pluggen
oppe i sprunnet, ä över mä glaset kvickt inna bina
hinne dra sej dit, ä di utan äte så går dä ät på
e lita stunn, då får en hälle på ä ge dom äne
te di börjer dra, en kan smälte socker på ett tefat
som går te skjute in i uppringa ve flustart,

halmröper ska en lägge kors ä tvärs över socker-
lagen, så bina har någe te spete på när di går
unna för varar, sön di börjer dra neder di säj:

dä ä inte bra att bina går ut förtidit, om di
har längt te draget, hinne di inte hem inna
dä blir förkallt för dom så di stehner ä
faller ner på backen, ä så kryper opp te

kupa, å en del kom inte fram förn den ar dan
når soka länste syrr dem, så di flög syrr på flustart
å satt där å stök vinga, då va en hel ^{ut. löpar} kopper som
kom en mån när di vakne iförti.

Di fick inte spä på mycke vatten på
sockart åt bina, då fesk di ont i magen.

En fesk lov å hälle åtter kryp å tjyrb
som vill åt då sote, tjyrbina ville gärne
søke säj in i kupa andre väge ån flustart
för där vart di mottajne å di rätte bina
å då vart slagsmåk å, di släppte inte varann
förm endere va dödet. Getinge förgjorde
en på så sätt, lite honing å socker å vatten blannes
i en puttäll å stalttes på bibänken, kryp getinga
ner, kom di inte syrr, för puttällden va fylld te
kälta, en skvatpe ut allt i en pyts, å sihe teba-
kens då tunne, å lure dit fler. för te prede för
kryp, vise di blåner kring bena på bibänken

3.

Landsmålsarkivet. Uppsala 8311
E. Karlsson. 1935. DROTHERM

ÖGL.

Frgl. 14

å strök lite tjäre på blånera, pyttse må vatten sattes 4.
unner bena å stöttera på bibänken, då va Te då mäste
mysera som va när gånge.

Sån bina börje dra, skjötte di sej sjä-
ve, di flög flitit ut å in å haddde store byher
på skankera. — — — di kände å lyfte på ku-
pera, va di tunge så en kunne tro att bina
byggdi fullt, då fick di koanse bina, då va
inte gott ve, di träckhe fast tunne skynke kring
karmen på en gammeh bratt, å då hängde långt
ner å snorpes åt om halven å västen kräpptes över,
varite va di tungne å ha, så bann di om ve arm-
ledera, så inte bina kunne komme in på bare
kroppen, bina va ilskne när di rubbes.

En halmkrans, like dan som nederdelen
på e kupa, kvartersbre ungefär, e kruke ser å
en liten träspade, feck di lage så te må, så losse
di kypa från botten, men först blåste di in lite

svaretrök i flustart å Tappri te yppninga, då drog bina 5.
sj öpp i kupa, då va di kvicke te lyfte öpp kupa, å trå
unner kransen, å tåte utikring må ler, som va angrer
i, då sprack annars, när då torke. kunne di bare akte
så inget bi vart klämt å börje skrike, så va bina så
lugre, hållart stacks di, om någe bi satt fast på vine då,
kunne en hjälpet som valit så gjorde en då. — — di fick
tåte där skarven va mella kransen å kupa må ler,
di hadde inte tappit länge, å inte feck di käller ha in
mycke rök, nu dröjde då längre inna bina svär-
me, för di fick go phass må yngart, svärmer vart
starkere, — — — lyddes en på kupa
hördes då näre dage förut att bina mätte, då va
di både visas låte som hördes över då andre sstet
den gamle visen, låt, ut ut ut ut; kvar, kvar kvar, låt
den nye, då feck en akte bina. di kunne gå ut
å sätte sj i klunge unner flustart, å gå in i kupa igen
då hadde di ett doft låte, visen va inte må dom ute då.

Landsmålsarkivet, Uppsala 8311
E. Karlsson. 1935. DROTHERM
ÖGL.

Frgl. 14

När bina svärme vart då annat läte, då ven
å surre i lufta å bina kom må fart u kupa, å kerse
lufta, så då såg ut som bare streck härs å tvärs,
hadde bina visen må så, så samke di sej som
ett morn å svinge lite ikring, då bruke di
stänke vatten må en visp, för di skulle
sätte sej i närheten, men di kunne ta lufta ann
å lägge, då kunne di stänke kritvatten på dom
för te ha känsmärke på bina, när di satt sej.
en höll ögna på dom å fördde ätter så långt
en kunne, en fälingsväj över gåle å backe
kunne då bäre å, sen kunne di komme in
i när skog, der va då omöjligt te följe dom
sen kunne vem som hett dom ha rättiket å stocke
in dom, va bina märkte, å di skiske bs te dom som di
ha rymt ifrån, hadde di vassin anndel.
di hadde var sin svärm ätter den stocken, eller
hällta var uta honingen om di slakten på kösten.

65
Landsmålsarkivet. Uppsala 8311
E. Karlsson. 1935. DROTHERM

ÖGL.

Frgl. 14

den som hitte bi, ä inte kunne skaffe kupe, feck 7.
ha bina te karne mä den som släppte te kupe
ä feck sin andel ä svärme, när svärmen svärme
kalles dän för jumfrusvärme (den nye.)

När di skulle ta in bina, vänte di te kvällen,
om di ha satt sej på tjänlit ställe, så stjäppte di e
kupe över, äller gnodde kupa inni mä kallgräs
ä ställt flustart nära myssa (klunga) ä höljde ett
rent lakan över, för dä mäste drog bina
sej in sjähve, källest föste en på mä e metalske
(mässing eller silver) kom barre visen in, dä drog
di snart in, vart en ville kunne di flyttes säna,
bina va så spake, di kröp på arma ä var som
hällst utan te sticks, bare en inte slog ät dom
så di vart retne. — gick bina in te bakens i den
gamle kupa, = gick på gammarn, hadde di
ingen vise, eller en dähi som di döde.
bina hadde ihjäl säne di inte ville ha.

Landsmålsarkivet Uppsala 8311
E Karlsson. 1935. DROTHERM
ÖGL.

Frgl. 14

dan ätter di va intajne, skygges di mä ett lakan
å skulle di vise säj förnycke ute, stänke di
vatten på dem — kom då näu mer svärm från
den förste stocken så va då anner-svärmen.

Bikupera gjordes å halm, som
först koktes, mä halmen va mjuk, vires den i länge
länke den ene i den ar, å di va åtvridne å stadi-
ge, di börje i toppen på kupa å foje ihop halm-
länken i spiral unna för unna, — e stor
nål, utå stah eller trå, ben å horn nyttjes te
näher, när di bann halm matter te täcke, å dugde nog
te kupera, garn va hoptvännnet lingarn, senere
patäjeträ i nystan som köptes, garnet syndes just
inte, utan stacks in i halmviren, di trädde in
e lita smidi träspröte där å var för te få form,
å inte bli sne, då va gubbe som gjorde halmkupera
så stadige som gjutne kläcker, di hengjorde vast
lövere å snee, men bina trivdes like bra i dem.

8.

Landsmålsarkivet, Uppsala 8311
E. Karlsson. 1935. DROTHERM

ÖGL.

Frgl. 14

en tråphugg som inte feck gå långt in i kupa 9.
utan flat som halmvägga va tjock, annars byggde
bina fast pluggen, å då vart bina rubbene, när en
skulle titte te dom, tråpinne, inte pravis så slätret
ne stackes in i kupa, de både överste, lite från
varandra, å di två nederste som ett kors
ett kvarter från neakanten på kupa. —

bibotten va ett tjockt tungt bräde må flaster.

Bibänken va ett par bomme, hopsatte ve
garha, lagom så bibotten stog lite utöver
å då va tomt unner kupera å inge tillhåll för
tvästjärta. bibänken skulle stå i lå för
västaväret, om inte anne feck di sätte opp
en läm. förmyske soh torte inte bina håller
ghes skugge trivdes di boa må. —

Ville inte bina trives, då vart då otrevne å
otur i gåarn på ett eller annat vis, många
skuggde för te hyse bi, di varsk om otur, då va

bättre te ha bina borte te harne, å slippe ge akt på
atur, den som sälde bistocke, miste tuarn må bina.

10.

Bikunge kalltes dem som hadde fler rader
må bibänke å kuper må bi i, -bigåh, då va förbjudet
te sätte opp tomkuper för att svärma skulle gå in
där, då kunne läcke främmene bisvärme dit
då va nog ingen lag påt, för när di frågte lagkaarn
kunne han inte hitte nåm paragraf i böckra.

Om di hett en bisvärma, som slajt se ner
i en iholern stock i skogen så feck han sitte
te høsten då røktes bina ihjåh, å di toq høninga,
men di akte på om di skulle svärme. då fick
di dele må dån som ägde trät å ackordere om di
feck såge ikull trät, köpte bi va inte tursamme.

Va då solit å värmt, slaktes inte
bina förr än ljung draget va slut, men va då regnit
så toqs di förr, på sene kvällen då di slakte bina
gjordes lunterstå traser, som dspptes i svavel.

sån vänte di te bina tycktes vare influgne, 11.
då täpptes flustart igån, sån tändes lunta, å phuggen
togs u i lunta hölls utmå, må e lita pyje bläste di
ner svavelröken i ypninga, å bina drog sej åt
botten, då fick inte gå fort, satt bina störkene i kak-
era, då satt di kvär, å va i våjen mår en phäcke u
honingkakera, å höll di på te då va tyst i kupa
å blåse ner rök, så satt di i phuggen. — då gräv-
des e grop i någe lann, bra djup, däröver
ställes kupa å så drog di unna botten,
då va bina kvärde å droste ner i gropa,
di täckte över må joh di ruste å dunke lite
må kupa, då trall då ner bi som satt så mella
kakera å kvärtes. — Nu börje di ta u kakem,
di klare las försäj, å bare gros å vax försäj.
å så då som va blannet, i en hög, för då skulle
sorteres inna då las i skirpsen, kakera må yngart
las te vaxet, di bröt dån burera som då va lock på

Landsmålsarkivet, Uppsala 8311
E. Karlsson, 1935. DROTHERM

ÖGL.

Frgl. 14

i dem va då honing. Tomme vaxkaker feck
sitte kvar i kupa, om di hadde nån stans te
förvare kupa på. va då fuktig växte då ore i
vaxet. å rottra ville åtet; oppre i taket, på en lufti
vinne, spalmersbovinu (spannmbåk:) va bästa plassen.
inna di la unna di tomme kupera, la di dem på
sies på bibänken, så di bina som va levnes feck dra
dån då som va nerklabbi på innaväggera.

Skatte bina. Di som hölls å pyssle må bina, di kun-
ne ta å ställe den ene kupa på den ar, e tomkupa
överst, å ta u pluggen på den unne, å så röke genom
flustart, å drive opp bina i den övre kupa, då feck
di ta honingen utan te slakte bina, gjorde di så
feck då ske tidigere på åtter somra så bina hant
å dra te vinterbehov, oftest feck di då mate dem.
då syntes på honingen i kakera va di ha hatt
för drag, linddraget va ljus. sen kunne di
som kände tet säje di olike draga. röklövarn feck var.

12.

Landsmålsarkivet. Uppsala 8311
E. Karlsson. 1935. DROTHERM

ÖGL.

Frgl. 14

På ättietaket va en föreläsning om biskötsel 13.
i nån lärdomsta, å di såg ut näre som feck rese
fritt, å vare där näre dage å lære sej kanskes
mä träkuper, ramkuper mä glas i gavla så
då syntes hur bina arbete, Klas Johansson vart
utsedd för den här trakten, sen börje di mä
träkuper allmänt, di som sa ann på te ha
bi, å sähje honing; men inte alle kunne sköte
dem då va då te kalle på bikungen, många före-
drog halmkuper, di skötte sej själve nära på.

Skive honingen, gjordes i en
grover hårtosse, som syddes som en strut, mä
två starke öggher i, å därigöms va trätt en käpp,
som las över två storskarne, inunner rossen
ställdes e stennkrake, säna pläcke di i di klare
kaskera, di mose inte sönnar, barre bröt så kakera
spräcktes, å di öste i mä ske då som va mosit,
di öste rossen full, sen feck då stå å självrinne.

så länge då drojs i posen fick då stå orört på
ett ställe där då fick vare i fre, om di skire koningen
må då samme, när di myss ha tajten u kupera,
rann han så lätt, va då inte ti må då, så fick
di ställen i spisel å värmen, då kunne han bli seg
så då inte ville rinne gånun posen, då va då te
kramen, då tog di två sticker å höll på ömse
sider om posen, börje oppifrån å drog neråt,
kämde åt rejält, å så flytte di på stickera å häm-
te tag, å strök u så mycke honing di kunne,
då va sjährvrunnen honing, den förste va likst,
sån stjäptes posen u, i en kättel, å hadde di mer så
öses då i posen, när allt va gjort unna må förste
skirninga, slogs ett par tre skoper vatten på
då som va i kättel å rördes om, å skires igenom posen
då va återhoning, den va tunnere å inte klar, den
togs först, en halv kopp återhoning te doppa brö i
va en go aftavah, te koke in påra i va han så bra.

14.

Landsmålsarkivet. Uppsala 8311
E. Karlsson. 1935. DROTHERM
ÖGL.

Frgl. 14

te söte krösamuset, å om en spädde i mer vatten
kunne en doppe gröten in, en feck skövle mer
må ätterkoningen, ån må den regåbe sjåhrinnene
koningen, den bredde på brö, koningsmörgas, å togs
te söte må i stället för socker, å när en feck bröst-
värk, då koktes honing i e sell'ske (silverske) över en
ljusloge. ätteråt gjorde di koningsdricke

kallt vatten slog på då som ha vatt må
i skirninga, å andre vaxkaker som ha sitt
tomme ut men då töre va tväll tre burer som
va honing i, allt hävdes i kättel å feck stå å dra
å en hållde å då förste vattnet å slog på mer, så
länge då va när sötme i, såna skires då vattnet
å koktes, skummies noga ånna varflågera smällte,
sån slog di oppet i en så, när då fått svarne ha di
i jäst å höjde över ett bakskynke, där feck då stå te
meran, då sig di ätter om då va någe jäst, å smaket,
va då när styrke it så slogs då opp'krus å i koppen-

krucker, jåsten som va i botten akte di för te få i
krusa, då jåste ^{di} så då vart start å surt, då som va
på botten togs te degpa, drecket va blackit.

16

Smältte vaxet, va ett habbgöre,
vaxet koktes i mycke vatten, å varätter vaxet
flöt upp, skumme en spyet i en bunke eller
e annan gryte må vatten i så groset en fecke
må i sleva sönk te botten, när den vaxkaka
ha sterni skrapes groset bort å så smältes
då om fler vänner änna då vart rent, då va
sant som skulle bli te ljus å vaxstaple, sant
di vaxe trå må å gnodde bolbsterovar på inna-
sia, å då skomakera skulle ha, då va inte så
noga må, om då va litte mörkt, då vart allri
mycke vax, di kunne hälle på å renet så då smalt
i hop te ett par te koppe sän då ha sterni ätter e
kupe, vaxknope ga en sej imella, då va många
som inte hadde bi, om en smältte fecke kan ta andres må

Landsmålsarkivet, Uppsala 8311
E Karlsson. 1935. DROTHERM

ÖGL.

Frgl. 14

Di som hadde flere bibänke, å mange bistocke
 övervintrene, om dom sås att di hadde bigåh.
 å di som tröls å phustre må bina jämt, då va
bikunge, — — — Hummelbo hett di som
 grävde å rensa sjuu dike, då va jokhumler, hadde
 di nån honing togs den tevar, då va så lite, tunn å vit
 va kanx, va bare lite te sleke, annars ville ingen röre
 humler, då va di som surre i bärbuska å i röklövarn
 di va nyttige. — — — I en bistock skulle inte
 vare mer än en vise, va då fler så slogs di te bare
 en va kvar, di gick ut på flustart å slogs å ramle ut för
 kanten men di släppte inte varandre, en kom oppflygges
 men den andre låg kvar på backen å va dö, så gjorde
 di må främmete bi. visen aller dronninga lägga
 te ungart, arbetera mate ungart sän di fisk burve å
 då täppte di för burera där di låg, må var, så då va
 som en kakumäne å barre e lita ypning, därinne feck
ungart sitte, di va klare först, sen hjusbrune, å så mörkere.

18
Dronera va ute å sekte imellaåt, di flög inte
långt från kupa, utan svinge i luften, en kunne
si att arbetsbina mote såne som ville ut ibland
di höll vakt, di stog å svore på flustart, om då nu
va för te hälle ungbina inne te di va flygfärdige
hållst flög di flitit ut å in fulllastene må gube
byker på skankera som di svarpe te sej i blommera
å spotte påt för då skulle sitte kvar å så fastne mer
å mer, te sist hadde di så mycke så di knappt orke
flyge, när di kom in fick di hjälp te dra å sej bykera,
arbetera rense kupa di bar ut gros å släppte över
kanten på flustart, å däre bi bar di ut, va då någe
tungt kom då flere å tog i. keningen sag en inte
när di kom må där gömde di väl, å konsta te bygge
lärde di varandre. — — — Bina repe sej, när di
svärme å satt sej i ikhunge.

Flösterum 27/3 1935

Emilia Karlsson

Landsmålsarkivet, Uppsala 8311
E. Karlsson. 1935. DROTHERM
ÖGL.

Frgl. 14